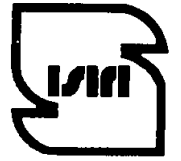




جمهوری اسلامی ایران  
Islamic Republic of Iran  
سازمان ملی استاندارد ایران

Iranian National Standardization Organization



استاندارد ملی ایران

۱۹۱۳۹

چاپ اول

۱۳۹۳

**INSO**  
**19139**  
**1st. Edition**  
**2015**

صنایع دستی - چیت بافی ایلام - ویژگی‌ها

**Handicrafts -Ilam weaving cit – Specifications**

**ICS:97.195**

## به نام خدا

### آشنایی با سازمان ملی استاندارد ایران

مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران به موجب بند یک ماده ۳ قانون اصلاح قوانین و مقررات مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، مصوب بهمن ماه ۱۳۷۱ تنها مرجع رسمی کشور است که وظیفه تعیین، تدوین و نشر استانداردهای ملی (رسمی) ایران را به عهده دارد.

نام موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران به موجب یکصد و پنجاه و دومین جلسه شورای عالی اداری مورخ ۹۰/۶/۲۹ به سازمان ملی استاندارد ایران تغییر و طی نامه شماره ۲۰۶/۳۵۸۳۸ مورخ ۹۰/۷/۲۴ جهت اجرا ابلاغ شده است.

تدوین استاندارد در حوزه های مختلف در کمیسیون های فنی مرکب از کارشناسان سازمان، صاحب نظران مراکز و مؤسسات علمی، پژوهشی، تولیدی و اقتصادی آگاه و مرتبط انجام می شود و کوششی همگام با مصالح ملی و با توجه به شرایط تولیدی، فناوری و تجاری است که از مشارکت آگاهانه و منصفانه صاحبان حق و نفع، شامل تولیدکنندگان، مصرف کنندگان، صادرکنندگان و وارد کنندگان، مراکز علمی و تخصصی، نهادها، سازمان های دولتی و غیر دولتی حاصل می شود. پیش نویس استانداردهای ملی ایران برای نظرخواهی به مراجع ذی نفع و اعضای کمیسیون های فنی مربوط ارسال می شود و پس از دریافت نظرها و پیشنهادات در کمیته ملی مرتبط با آن رشته طرح و در صورت تصویب به عنوان استاندارد ملی (رسمی) ایران چاپ و منتشر می شود.

پیش نویس استانداردهایی که مؤسسات و سازمان های علاقه مند و ذی صلاح نیز با رعایت ضوابط تعیین شده تهیه می کنند در کمیته ملی طرح و بررسی و در صورت تصویب، به عنوان استاندارد ملی ایران چاپ و منتشر می شود. بدین ترتیب، استانداردهایی ملی تلقی می شوند که بر اساس مفاد نوشته شده در استاندارد ملی ایران شماره ۵ تدوین و در کمیته ملی استاندارد مربوط که سازمان ملی استاندارد ایران تشکیل می دهد به تصویب رسیده باشد.

سازمان ملی استاندارد ایران از اعضای اصلی سازمان بین المللی استاندارد (ISO)<sup>۱</sup>، کمیسیون بین المللی الکتروتکنیک (IEC)<sup>۲</sup> و سازمان بین المللی اندازه شناسی قانونی (OIML)<sup>۳</sup> است و به عنوان تنها رابط<sup>۴</sup> کمیسیون کدکس غذایی (CAC)<sup>۵</sup> در کشور فعالیت می کند. در تدوین استانداردهای ملی ایران ضمن توجه به شرایط کلی و نیازمندی های خاص کشور، از آخرین پیشرفت های علمی، فنی و صنعتی جهان و استانداردهای بین المللی بهره گیری می شود.

سازمان ملی استاندارد ایران می تواند با رعایت موازین پیش بینی شده در قانون، برای حمایت از مصرف کنندگان، حفظ سلامت و ایمنی فردی و عمومی، حصول اطمینان از کیفیت محصولات و ملاحظات زیست محیطی و اقتصادی، اجرای بعضی از استانداردهای ملی ایران را برای محصولات تولیدی داخل کشور و/یا اقلام وارداتی، با تصویب شورای عالی استاندارد، اجباری نماید. سازمان می تواند به منظور حفظ بازارهای بین المللی برای محصولات کشور، اجرای استانداردهای کالاهای صادراتی و درجه بندی آن را اجباری نماید. همچنین برای اطمینان بخشیدن به استفاده کنندگان از خدمات سازمان ها و مؤسسات فعال در زمینه مشاوره، آموزش، بازرسی، ممیزی و صدور گواهی سیستم های مدیریت کیفیت و مدیریت زیست محیطی، آزمایشگاه ها و مراکز کالیبراسیون (واسنجی) وسایل سنجش، سازمان ملی استاندارد ایران این گونه سازمان ها و مؤسسات را بر اساس ضوابط نظام تأیید صلاحیت ایران ارزیابی می کند و در صورت احراز شرایط لازم، گواهینامه تأیید صلاحیت به آن ها اعطا و بر عملکرد آن ها نظارت می کند. ترویج دستگاه بین المللی یکاها، کالیبراسیون (واسنجی) وسایل سنجش، تعیین عیار فلزات گرانبها و انجام تحقیقات کاربردی برای ارتقای سطح استانداردهای ملی ایران از دیگر وظایف این سازمان است.

1- International Organization for Standardization

2 - International Electrotechnical Commission

3- International Organization of Legal Metrology (Organisation Internationale de Metrologie Legale)

4 - Contact point

5 - Codex Alimentarius Commission

کمیسیون فنی تدوین استاندارد  
"صنایع دستی - چیت بافی ایلام - ویژگی‌ها"

رئیس:

بختیاری، حمید  
(فوق لیسانس صنایع دستی و مردم شناسی)

اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و  
گردشگری استان ایلام

دبیر:

همتی، مهناز  
(لیسانس مهندسی شیمی)

اداره کل استاندارد استان ایلام

اعضاء: (اسامی به ترتیب حروف الفبا)

احمدی، کیومرث  
(لیسانس مدیریت بازرگانی)

اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و  
گردشگری استان ایلام

پیغامی، فریبا  
(لیسانس فیزیک)

سازمان ملی استاندارد ایران

حسینی، مرجان  
(لیسانس مهندسی نساجی)

سازمان ملی استاندارد ایران

خورانی، عبدالله  
(لیسانس مدیریت صنعتی)

اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و  
گردشگری استان ایلام

قاسمپور، زهرا  
(لیسانس مهندسی نساجی)

اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و  
گردشگری استان ایلام

مومنی، علی  
(لیسانس شیمی)

اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و  
گردشگری استان ایلام

وحدانی، ابراهیم  
(فوق لیسانس مهندسی نساجی)

سازمان ملی استاندارد ایران

## پیش گفتار

استاندارد "صنایع دستی - چیت بافی ایلام - ویژگی‌ها" که پیش نویس آن در کمیسیون های مربوط توسط سازمان ملی استاندارد ایران تهیه و تدوین شده و در دویست و بیست و پنجمین اجلاس کمیته ملی استاندارد خدمات مورخ ۱۳۹۳/۱۱/۲۸ مورد تصویب قرار گرفته است، اینک به استناد بند یک ماده ۳ قانون اصلاح قوانین و مقررات موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مصوب بهمن ماه ۱۳۷۱، به عنوان استاندارد ملی منتشر می شود.

برای حفظ همگامی و هماهنگی با تحولات و پیشرفت‌های ملی و جهانی در زمینه صنایع، علوم و خدمات، استانداردهای ملی ایران در مواقع لزوم تجدید نظر خواهد شد و هر پیشنهادی که برای اصلاح و تکمیل این استانداردها ارائه شود، هنگام تجدید نظر در کمیسیون فنی مربوط مورد توجه قرار خواهد گرفت. بنابراین، باید همواره از آخرین تجدیدنظر استانداردهای ملی استفاده کرد.

منبع و مآخذی که برای تهیه این استاندارد مورد استفاده قرار گرفته به شرح زیر است:  
با استفاده از تجربیات و تحقیقات صنعتگران رشته چیت بافی ایلام و نظرات کارشناسان صنایع دستی و هنرهای سنتی و نساجی اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان ایلام

## "صنایع دستی - چیت بافی ایلام - ویژگی‌ها"

### ۱ هدف و دامنه کاربرد

هدف از تدوین این استاندارد تعیین ویژگی‌ها، بسته بندی و نشانه گذاری انواع چیت/چیغ ایلام می‌باشد. این استاندارد برای انواع چیت/چیغ‌های ساده و رنگی که با ویژگی‌های این استاندارد در هر جای ایران تولید بشود، کاربرد دارد.

### ۲ اصطلاحات و تعاریف

در این استاندارد، اصطلاحات و تعاریف زیر به کار می‌رود:

#### ۱-۲

#### صنایع دستی

صنایع دستی از نظر ماهیت، یکی از فعالیت‌های اقتصادی است که منجر به تولید کالاهای جدید می‌شود. آمیختگی شدید این فعالیت با سنت‌ها، عادات و بینش سازنده و همچنین تاثیر فوق العاده محیط جغرافیایی در این صنعت، ویژگی خاص به آن داده است. بطوری که برخلاف مصنوعات کارخانه‌ای که در مقیاس زیاد و به طور یک شکل تولید می‌شود، فرآورده‌های دستی هر منطقه و حتی هر صنعت‌گر از نظر طرح، شکل و اندازه از اشیاء مشابه کاملاً متمایز و قابل تشخیص است.

#### ۲-۲

#### چیت

#### چیغ

چیت/چیغ عبارت از بافت حصیری که روی آن نقش‌های متفاوتی به وسیله نخ‌های رنگارنگ پشمی ایجاد می‌شود. چیت/چیغ در اطراف سیاه چادر به صورت یک حصار نصب و یا به عنوان حایل برای تقسیم بندی فضای داخلی سیاه چادر به کار برده می‌شود. موارد دیگر استفاده از چیت/چیغ برای نگهداری احشام و همچنین برای نگهداری ظروف و مشک آب و در مواردی به صورت دیوار تزئینی استفاده می‌شود. بزرگ‌ترین خاصیت چیت/چیغ این است که جلوی تابش مستقیم آفتاب به چادر را می‌گیرد و اجازه نمی‌دهد گرمای آفتاب به داخل چادر نفوذ کند. به اضافه این که در ساعاتی از روز و همچنین شب‌ها، وقتی لبه‌های چادر را بالا می‌زنند تا هوای خنک به داخل بیاید، چیت/چیغ ضمن آن که مانع دیده شدن درون چادر از بیرون می‌شود، هوای خنک را از لابه‌لای خود عبور می‌دهد و نیز جلوی ورود گرد و غبار ناشی از باد و عبور حیوانات را می‌گیرد.



شکل ۱- چیت/چیغ

۳-۲

سرچیت

سرچیغ

شیرازه

یک نوع بافت پشمی که به صورت نواری تقریباً باریک و به اندازه طول چیت/چیغ می‌بافند و آن را با نخ پشمی و جوالدوز برای حفظ بافت به دو طرف آن و به صورت طولی وصل می‌کنند. در برخی موارد از پارچه برزنتی و یا پارچه پلی استری برای سرچیغ استفاده می‌شود.

۳ ویژگی‌های ابزار

۱-۳ دار چیت بافی

بنا به اندازه عرض مورد نظر چیت، دو عدد چوب به ارتفاع  $1/5$  متر به صورت عمودی و موازی هم در زمین مستقر می‌شود که سر این چوب‌ها ۷ شکل بوده و بر روی آن‌ها چوب دیگری به صورت افقی قرار می‌گیرد که چیت بافی بر روی آن انجام می‌شود. طول چوب افقی مورد استفاده کمینه یک متر و بیشینه دو متر می‌باشد.



شکل ۲- دار چیت بافی

### ۲-۳ سایر ابزار

ابزار و وسایل مورد استفاده در چیت بافی از چند وسیله ساده و ابتدایی نظیر سنگ به منظور پیچاندن نخ به دور آن برای کشش رشته نخ و سهولت انتقال نخ از یک روی دار به روی دیگر آن استفاده می شود. وزن سنگ باید طوری باشد که سنگینی آن موجب استحکام بافت چیت شود. کارد معمولی، جوالدوز، قیچی، سوهان فلزی و سوزن از جمله ابزار ساده دیگری است که در چیت بافی از آن ها استفاده می شود.



شکل ۳- سنگ های پیچیده شده با نخ

### ۴ ویژگی های مواد اولیه

#### ۱-۴ نخ پشم و کرک

نخ پشمی که حاصل چیدن پشم گوسفندان طی فصول بهار و پاییز است، پس از رسیدن، رنگریزی سنتی شده و برای نقش و طرح چیت/چیغ مورد استفاده قرار می گیرد. در موارد بافت های مرغوب تر از کرک که دارای ظرافت بیشتری است نیز استفاده می شود. کرک ها باید یک دست باشند.

#### ۲-۴ نخ تنیده شده از موی بز

این نخ که دارای استحکام کافی است به عنوان تار چیت/چیغ و برای بافت اصلی و برای مهار و کنار هم چیدن ترکه‌های نی به کار برده می‌شود.

#### ۳-۴ نی

نی مورد استفاده در چیت‌بافی، بسته به مورد مصرف چیت/چیغ، یا به صورت سالم و یا دو نیم شده از طول نی، می‌باشد. نی به عنوان پود چیت/چیغ می‌باشد.

#### ۵ ویژگی‌ها

##### ۱-۵ ویژگی‌های اختصاصی

##### ۱-۱-۵ رنگ‌بندی

عشایر به واسطه تکاپوی زندگی و جنب و جوش زیاد تمایل بیشتری به رنگ‌های تند و گرم دارند. به همین منظور در چیت بافی بیشتر از نخ‌های با رنگ‌های گرم نظیر قرمز، زرد، نارنجی و... استفاده می‌شود. در مواردی که بنا به سفارش برای روستا و شهرنشینان بخواهند چیت ببافند، از نخ‌های با رنگ‌های سرد و ملایم مثل آبی، سبز، قهوه‌ای و ... نیز استفاده می‌شود.

##### ۲-۱-۵ نقش و طرح

به دلیل روش بافت چیت که امکان اجرای طرح‌های منحنی و دایره‌ای کمتر امکان پذیر است، بیشتر از طرح و نقش‌های هندسی و شکسته استفاده می‌شود. غالب طرح‌ها برگرفته از نقوش انسانی، حیوانی و گیاهی طبیعت پیرامون آن‌هاست.

##### ۳-۱-۵ ابعاد

ابعاد چیت/چیغ بنا بر نوع استفاده و یا سفارش متفاوت است. اما عرض چیت/چیغ یک تا دو متر می‌باشد. حد رواداری ابعاد در جهت طول و عرض باید بیشینه ۱۰ سانتی متر باشد.





شکل ۴- نقش و طرح

۲-۵ ویژگی‌های عمومی

۱-۲-۵ آماده سازی نی‌ها

نی مورد استفاده، از نی‌های کنار رودخانه‌ای است. ابتدا زائده‌های روی نی‌ها را با چاقو پاک کرده و سپس آن‌ها را از طول به دو نیم برش داده به طوری که قطر نی‌ها کمینه یک سانتی‌متر باشد. در این حالت چون لبه نی‌های دو نیم شده تیز است و هنگام پیچاندن نخ دور آن‌ها باعث پارگی نخ‌ها می‌شود، لذا باید لبه آن‌ها را با چاقو و یا سوهان به صورت پخ مانند در آورد.

بلندی نی‌ها باید متناسب با ارتفاع چیت/چیغ مورد نیاز در نظر گرفته شود. ارتفاع چیت برای استفاده جهت حصار سیاه چادر، دو متر و در موارد دیگر، یک تا دو متر می‌باشد.

۲-۲-۵ نخ پیچی نی‌ها

نی‌ها هر کدام جداگانه با نخ‌های رنگی که قرار است نقش و طرح با استفاده از آن‌ها بر روی نی پیاده شود، روی زمین توسط بافنده‌ها، نخ پیچی می‌شوند. زمانی که نخ‌های رنگی بر روی نی‌ها پیچیده شد، نی‌ها بر اساس طرح مورد نظر کنار هم چیده و تک تک بر روی دار چیت بافی انتقال داده می‌شوند. طرح مورد نظر برای تهیه محصول، یا به طور ذهنی است و یا اینکه طرح را روی کاغذ ترسیم کرده و هر نی را روی نقشه نخ پیچی می‌کنند که در مورد زنان چادر نشین حالت اول بیشتر صادق است.

۳-۲-۵ بافت چیت

معمولاً چیت به دو صورت کلی تهیه و تولید می‌شود: ساده و رنگی در نوع رنگی نی‌ها بوسیله الیاف رنگری شده پشمی و با استفاده از طرح و نقشه‌های ذهنی و یا طبق نقشه مورد نظر پیچیده و پوشانده شده و برای استفاده در دار کنار هم چیده می‌شوند. بافت چیت به صورت ساده و رنگی بعد از مرحله نخ پیچی نی‌ها به یک صورت است. ابتدا بسته به عرض چیت/چیغ و نیز تراکم بافت، نخ-هایی که به سنگ‌های هم وزن بسته شده و طول این نخ‌ها نیز بسته به طول چیت مورد نیاز می‌باشد را بر روی چوب افقی دار به صورت متوازن و به فاصله دو سانتی متر از هم آویزان می‌کنند. اولین نی که روی

چوب افقی و نخ های آویزان شده، قرار داده می شود توسط دو بافنده در جلو و عقب دار، با استفاده از نخ های پیچیده شده به سنگ، محکم می شود. بافت به صورت ضربدری انجام می شود. ابتدا فردی که در پشت دار ایستاده دو نخ کنار هم را به منظور بافت و اجرای نقش به طرف جلوی دار به صورتی هدایت می کند که دو نخ از طرفین دست فرد جلوی دار عبور کند. فردی که در جلوی دار ایستاده دو نخ کنار هم طرف خود را از میان دستان فرد پشت دار عبور داده و نخ ها را به طرف پشت دار هدایت می کند. تمام بافت در هر رج به این صورت انجام می شود. بسته به نقش لوزی که همواره در چیت دیده می شود، اندازه و ابعاد طرح لوزی بسته به سلیقه بافنده فرق می کند. نخ های پیچیده شده به دور چهار عدد سنگی که در ابتدا و انتهای رج ها قرار دارند فقط به صورت پیچ توسط دو بافنده به پشت و روی دار انتقال داده و کنار پیچی صورت می گیرد. بسته به نوع آب و هوا تراکم بافت (نی و نخ) متفاوت است. برای مناطق گرمسیر تراکم کمتر و برای مناطق سردسیر تراکم بیشتر است.

#### ۴-۲-۵ پایین کشی و مرحله تکمیلی

بعد از بافت چیت، آن را از روی دار بافت پایین آورده و سپس اندازه های ناهمگون نی های را با تیشه هم اندازه می کنند و در مواردی که جنبه تزئینی چیت مدنظر باشد از قیطان هایی که از جنس پارچه های جاجیمی و پهنای آنها بنا به اندازه چیت متفاوت بوده و از سه تا پنج سانتی متر متغیر است، در لبه های اطراف چیت بافته می شود

#### ۶ عیوب

##### ۱-۶ عیوب بافت

عیوبی هستند که معمولاً در حین بافت ایجاد می شوند:

##### ۱-۱-۶ شل و سفتی بافته

از آنجا که بافت چیت توسط دو نفر انجام می شود این عیب در نتیجه عدم هماهنگی دو نفر در تنظیم و نحوه بافت و چیدمان نی و نیز عدم استحکام نخ، حاصل می شود. وجود این عیب در چیت مجاز نیست

##### ۲-۶ عیوب بعد از بافت

عیب و نواقصی که بعد از اتمام بافت در اثر عوامل محیطی از قبیل رطوبت، فشار، آفت ها و مانند آن ایجاد می گردد. در هنگام استفاده از چیت/چیغ در اطراف سیاه چادر و عوامل اشاره شده کمتر بر روی چیت/چیغ تأثیر می گذارند. اما زمانی که چیت در مقابل نور و رطوبت قرار گیرد و یا در صورت انبارداری نامناسب و نیز هنگام عدم استفاده از آن، پوسیدگی، کپک زدگی، رنگ پریدگی، بوی نامطبوع و شکستگی در آن به وجود می آید.

## ۷ بسته بندی

چیت در صورت خود مصرفی بدون بسته بندی بوده و صرفاً جهت سهولت در حمل و نقل، به چهار گوشه آن الیافی به درازای نیم متر بافته که پس از لوله کردن چیت قابل بسته شدن و جابجایی آسان است. و در صورتی که به منظور عرضه در بازار و یا سفارش پذیری باشد با پیچاندن در لفافه های پلاستیکی و برچسب گذاری، بسته بندی انجام می شود.

## ۸ نشانه گذاری

اطلاعات زیر باید بر روی برچسب به طور خوانا و ثابت به زبان فارسی یا مورد توافق درج گردد:

- درج عبارت " چیت ایلام " " چیغ ایلام "
- رنگ مصرفی نخ مورد استفاده (گیاهی - شیمیایی )
- ذکر محل تولید و استان مربوطه (نام و نشانی تولید کننده )
- ذکر عبارت " ساخت ایران "
- ابعاد و نوع مصرف
- نام طرح